

СЕКЦІЯ 8 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.71:336.77

Андрєєва Я.С.

викладач кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету

ОЦІНКА ДОСТОВІРНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ СТОСОВНО РЕАЛЬНОЇ ВАРТОСТІ КРЕДИТНИХ ПРОДУКТІВ БАНКІВ

Стаття присвячена проблемам транспарентності інформації на ринку кредитних продуктів банку, здійснено аналіз використання методів визначення вартості кредитних операцій банків, запропоновано зобов'язати банки надавати позичальникам інформацію щодо розміру ефективної ставки.

Ключові слова: асиметрія інформації, кредитний ринок, вартість, процентна ставка.

Андреева Я.С. ОЦЕНКА ДОСТОВЕРНОСТИ ИНФОРМАЦИИ О РЕАЛЬНОЙ СТОИМОСТИ КРЕДИТНЫХ ПРОДУКТОВ БАНКОВ

Статья посвящена проблемам транспарентности информации на рынке кредитных продуктов банка, осуществлен анализ использования методов определения стоимости кредитных операций банков, предлагается обязать банки предоставлять заемщикам информацию о размере эффективной ставки.

Ключевые слова: асимметрия информации, кредитный рынок, стоимость, процентная ставка.

Andriieva Y.S. ASSESSMENT OF THE RELIABILITY OF INFORMATION ON THE REAL COST OF CREDIT PRODUCTS BANKS

The article deals with the transparency of information on the market loan products of the bank, the analysis of the methods for determining the value of credit operations of banks proposed to oblige banks to borrowers information on the size of the effective rate.

Keywords: information asymmetries, the credit market, the cost of the interest rate.

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть світова фінансова система в умовах стрімкого розвитку інформаційної економіки стала досить складною і вимагає все більше уваги для підтримки її в стабільному стані. Безперечно, що при цьому суттєвих змін зазнають і ринки банківських послуг, вони розвиваються високими темпами під впливом процесів фінансової глобалізації, передових інформаційних та комп'ютерних технологій та відсутності дієвих методів регулювання фінансовими й інформаційними потоками, адекватних сучасним умовам діяльності банківських установ. Зазначене призвело до того, що операції на банківських кредитних стали відбуватись в максимально короткі терміни часу, при цьому обсяги потоків кредитних ресурсів зростають, з'являються нові види позичок, досить швидкими темпами розвивається ринок похідних кредитних інструментів.

Слід зазначити, що в останні роки і науковці, і банкіри-аналітики відзначають, що однією з причин суттєвого зростання темпів розвитку ринків банківських послуг в світі є саме значне зростання потоків економічної інформації, фінансового капіталу та банківських кредитних послуг. При цьому важливим аспектом світових глобалізаційних процесів є інтегрований ринок світових заощаджень і запозичень, тобто по суті кредитний ринок, на розвиток якого істотно впливає вартість позичок, що пропонуються сучасними банківськими установами.

На наш погляд, в сучасних умовах розвитку світових кредитних ринків необхідно враховувати суттєвий вплив глобалізації та економічної інформації на національні кредитні ринки та процеси ціноутворення на кредитні продукти.

Розробка та запровадження новітніх підходів щодо управління й регулювання процесами ціноут-

ворення на кредитні продукти банків в умовах посилення асиметрії інформації на фінансовому ринку та необхідність підтримки стабільності банківської системи в цілому вимагають перш за все розвитку теоретичних та методичних засад оцінки впливу асиметрії на вартість банківських кредитних послуг, що, на наш погляд, є важливим в сучасних умовах відтворення економіки України. Зазначене підтверджує актуальність дослідження у статті, що пропонується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз стану наукової розробки досліджуваного питання дозволяє дійти висновку, що всі вчені визначають необхідність поглибленого дослідження проблем асиметрії інформації щодо різних напрямків діяльності банків. Так, І. Мігус та Н. Дудченко стверджують, що важливим значенням для визначення негативного впливу асиметрії інформації на розвиток кредитного ринку має публічне розкриття інформації (*public disclosure*). Крім того, вчені підкреслюють, що низький рівень транспарентності структури власності банків, активне необґрунтоване кредитування суб'єктів господарювання призвели до нагромадження у банківській системі «неякісних» фінансових активів на десятки мільярдів гривень і стали причиною банкрутств та ліквідації ряду установ банківського сектора [1, с. 323].

В. Івасів та Р. Корнилюк визначають, що врахування проблем впливу достовірності інформації на розвиток банківського сектора необхідно у зв'язку з тим, що декларовані стратегічні цілі замінюються індивідуальними цілями держав та корпоративних зацікавлених сторін внаслідок асиметрії інформації, низького рівня знань клієнтів банків [2, с. 87].

Автори монографії «Процеси ціноутворення у фінансовій діяльності банку» обґрунтовують, що аналіз цін конкурентів проводиться шляхом порівняння

повної вартості кредитного продукту (з урахування кредитних комісій) та умов кредитування (вимоги до застави, валюта кредитування, строк розгляду заявки, можливість отримання додаткових послуг тощо) [3, с. 218].

Особливостями сучасного розвитку вітчизняних банків є глобалізація та інтенсифікація банківського бізнесу, активізація конкурентної боротьби та збільшення потенціалу загроз кредитної безпеки. Вказане призводить до необхідності вирішення банками завдання збереження фінансової стійкості за умови отримання достатнього рівня прибутку. Необґрунтовані рішення з приводу встановлення цін на банківські продукти та послуги можуть призвести до погіршення позицій банку на ринку. Внаслідок цього виникає необхідність в організації та в ефективному управлінні ціновою політикою банку.

Проблеми побудови ефективного механізму банківського ціноутворення відіграють домінуючу роль у діяльності банків України. Для здійснення успішної діяльності, підвищення доходності своїх операцій банки мають здійснювати зрозумілу та гнучку систему управління процесами ціноутворення. Ціноутворення в банківській діяльності є важливою складовою організаційно-функціонального та цілеспрямованого процесу функціонування банку та має науково обґрунтовану стратегію, тактику і оперативну реалізацію.

Метою дослідження є оцінка повноти та достовірності інформації стосовно реальної вартості кредитних послуг для клієнтів-позичальників банків. Завданнями дослідження є аналіз сучасної цінової політики банків України на кредитному ринку та визначення впливу комісійних доходів банку на реальну вартість кредитних продуктів.

Виклад основних результатів дослідження. В сучасних умовах одним з важливих напрямків аналізу асиметрії інформації на кредитному ринку є оцінка повноти та достовірності інформації стосовно реальної вартості кредитних послуг для клієнтів-позичальників.

Для досягнення поставлених у дослідженні завдань проаналізуємо динаміку процентних ставок та складових доходності активів банків (рис. 1.)

На рис. 1. представлено динаміку ставок за кредитами у розрізі валют, наданими у відповідному періоді, та середні розрахункові ставки. Необхідно зазначити, що середня розрахункова ставка – це процентна ставка за всіма діючими кредитами, яка залежить від структури кредитного портфеля банку.

Підвищення попиту на ресурси на всіх сегментах грошово-кредитного ринку позначилося на підвищенні вартості депозитів і кредитів. Вартість депозитів збільшилася на 1.6 процентного пункту – до 12.0% річних, у національній валюті – на 2.8 процентного пункту. Середньозважена процентна ставка за кредитами (без урахування овердрафту) порівняно з січнем зросла на 2.6 процентного пункту – до 16.0% річних, у національній валюті – на 5.2 процентного пункту.

Скорочення депозитної бази банків і підвищення попиту на ресурси на всіх сегментах грошово-кредитного ринку позначилося на підвищен-

ні вартості депозитів і кредитів інших депозитних корпорацій. Середньозважена процентна ставка за депозитами збільшилася за рахунок зростання процентної ставки за депозитами нефінансових корпорацій як у національній, так і в іноземній валюті. Зростання вартості ресурсів визначило збільшення їхньої вартості як для сектору не фінансових корпорацій, так і для домашніх господарств. Підвищення попиту на ресурси в банківському секторі та зростання процентних ставок за депозитами та на міжбанківському кредитному ринку в лютому 2014 року визначили збільшення вартості кредитів. Середньозважена процентна ставка за кредитами (без урахування овердрафту) зросла порівняно з січнем на 2.6 процентного пункту – до 16.0% річних переважно за рахунок подорожчання кредитів у національній валюті на 5.2 процентного пункту – до 20.3% річних. Через зростання вартості кредитів вищими темпами, ніж депозитів, процентна маржа банків порівняно з січнем 2014 року збільшилася на 100 базисних пунктів – до 400 базисних пунктів, що на 70 базисних пунктів вище, ніж у грудні 2013 року.

З початку кризи частка комісійних доходів у заробітках українських банків знизилася. Якщо 2008 р. вона становила 25%, то вже за підсумками 2010-го комісійні доходи знизилися до 19%. Тенденція цілком зрозуміла: з приходом кризи зменшився обсяг практично всіх операцій. До того ж українські банки безпосередньо перед кризою масово нараховували «приховані» комісії при кредитних операціях, особливо при споживчому кредитуванні (за видачу, зарахування коштів на рахунок, обслуговування тощо). У результаті кредитування, яке зменшилося в рази, ударило й по комісійних доходах.

Утім, банкіри відзначають, що комісійні доходи, на відміну від відсоткових, не так істотно залежать від економічної ситуації. Досить мати клієнтську базу та пропонувати конкурентоспроможні тарифи. Як правило, робити ставку на комісійні доходи можуть великі банки з розгалуженою мережею відділень.

Більшість українських банків спочатку були зорієнтовані на отримання прибутку від кредитних операцій, а не на розвиток послуг, які забезпечують комісійний дохід.

Сьогодні багато банків переглянули свої позиції і враховують у своєму розвитку напрямки, які перед-

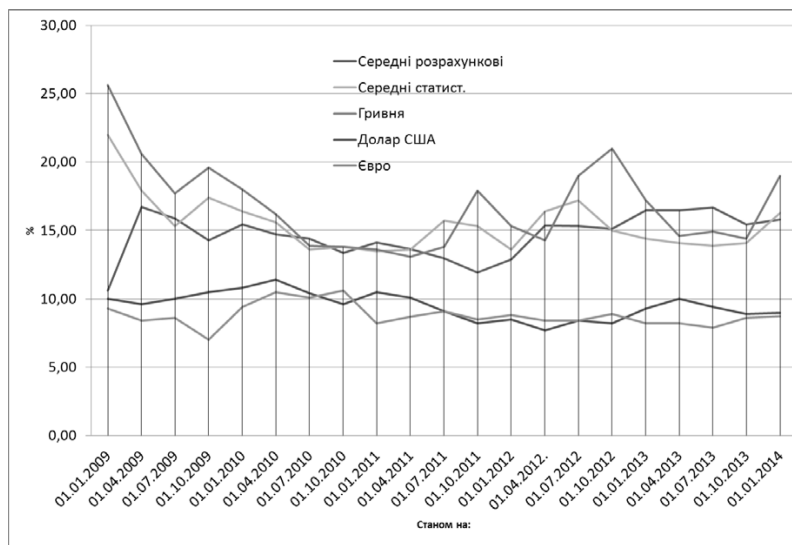

Рис. 1. Динаміка процентних ставок за кредитами, що надані банками України, за період 2008-2013 рр. [4]

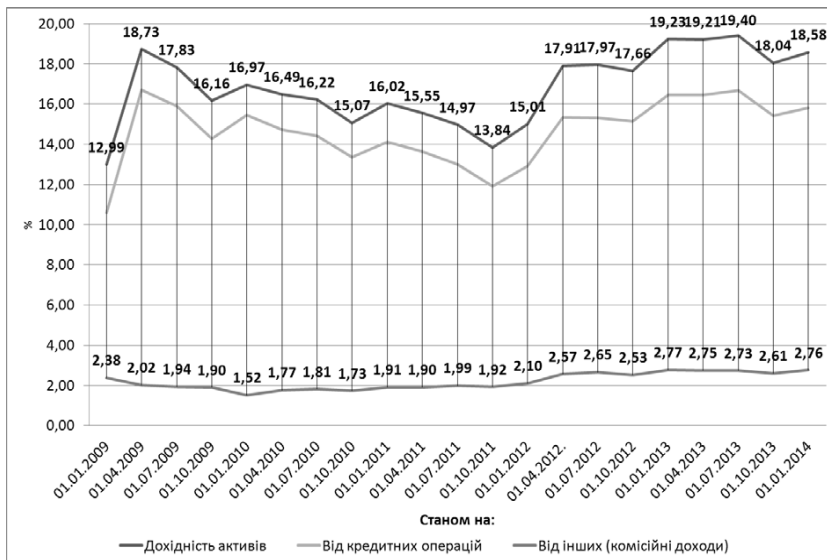

Рис. 2. Динаміка та структура дохідності робочих активів банків України у 2008-2013 рр. [4]

Таблиця 1
Ставки кредитування найбільших українських банків станом на початок 2014 р.

Банківські установи	Середня розрахункова ставка, %	Фактична ставка за автокредитуванням, %	Ефективна ставка
ПРИВАТБАНК	15,23	21-25	31,44
ОЩАДБАНК	20,09	від 13,5	28,83
УКРЕКСИМ-БАНК	20,20	від 22	33,24
ДЕЛЬТА БАНК	11,12	від 24	-
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	21,09	48-55*	-
УКРСОЦБАНК	15,68	22	33,55
ПРОМІНВЕСТ-БАНК	13,32	42-51*	-
СВЕРБАНК РОСІЇ	13,36	25	42,14

* [4], Банки не надають позички на купівлю автомобіля, тому наведено ставки за овердрафтом за платіжними картками

бачають комісійний прибуток. Але для цього банкам необхідно витратити багато часу та сил на продуктувану лінійку. Цей процес досить емний і потребує істотних фінансових інвестицій.

В умовах майже повної відсутності активного кредитування банкіри вже давно почали замислюватися над способами збільшення комісійного доходу. Є ряд дуже простих шляхів до досягнення цієї мети. Найпростіший – збільшення розмірів діючих тарифів. Це призводить до незначного зниження обсягів продажів, але в цілому за рахунок підвищення ціни банку вдається заробити більше.

Не менш поширене запровадження нових або додаткових комісій до вже наявних продуктів, наприклад, кредитних. Такі комісії часто трохи впливають на подорожчання кредиту або послуги і не чинять вирішального впливу на вибір клієнта на користь певного банку. Втім, є багато способів збільшення комісійних доходів шляхом поліпшення якості та технологічності послуг.

Можливий вплив комісій на вартість ціни позичок для клієнтів ілюструють дані рис. 2.

Як свідчать дані рис. 2, на початку 2009 р. банки значно підвищили свої комісійні доходи для подолання негативних наслідків фінансової кризи, проте у 2010-2011 рр. у зв'язку з обмеженням кредитної діяльності дохідність від комісійних операцій також знижувалася. За останній, 2013 р., з одного боку, комісійні доходи здійснюють незначний вплив на ставку дохідності, а з іншого боку, їх динаміка пов'язана з кредитною активністю банків України на сучасному етапі розвитку.

Уточнити висновки щодо впливу комісійних доходів банку на реальну вартість кредиту для позичальника дозволяють дані табл. 1.

Отже, за результатами аналізу умов кредитування українськими банками та інформації, що розміщена на їх офіційних сайтах, можна зробити наступні висновки та рекомендації.

Висновки з проведеного дослідження. Вплив асиметрії інформації на процеси ціноутворення проявляється наступним чином: більшість банків визначають мінімальну ставку кредитування, не вказуючи при цьому діапазон її коливання, не завжди вказується порядок сплати відсотків (ануїтет чи класичний), що також може впливати на розмір ставки. Для подолання негативного впливу асиметрії інформації щодо визначення вартості банківських продуктів на кредитному ринку банки зобов'язані надавати позичальникам інформацію щодо розміру ефективної ставки, однак, необхідно відмітити, що така інформація не є публічною, а надається переважно тим, хто вже є клієнтом банку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мігус І.П., Дудченко Н.В. Транспарентність банку як складова механізму забезпечення його економічної безпеки / І.П. Мігус, Н.В. Дудченко // Науковий журнал «БІЗНЕС ІНФОРМ». – 2013. – № 10. – С. 322-328.
2. Івасів І.Б. Транспарентність банківської діяльності / І.Б. Івасів // Фінанси, облік та аудит : наук. зб. – К. : КНЕУ, 2005. – Вип. 6. – С. 55-66.
3. Кузнецова Л.В. Процеси ціноутворення у фінансовій діяльності банку : монографія / За ред. Л.В. Кузнецової. – Одеса : Видавництво «Атлант», 2008. – 372 с.
4. <http://www.bank.gov.ua> – Офіційний сайт НБУ.